

Hrvatska misao 1848. godine

Šarić, Domagoj

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:695884>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-04-11**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

DOMAGOJ ŠARIĆ

HRVATSKA MISAO 1848.

Završni rad

Pula, _____, ____ godine

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

DOMAGOJ ŠARIĆ

HRVATSKA MISAO 1848.

Završni rad

JMBAG: 0303030274, redoviti student

Studijski smjer: Prediplomski studij povijesti

Predmet: Hrvatska misao u XIX. stoljeću

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Povijesti

Znanstvena grana: Hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentor: prof. dr. Nevio Šetić

Pula, _____, ____ godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, odozdo potpisani Domagoj Šarić, kandidat za prvostupnika povijest ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Domagoj Šarić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Hrvatska misao 1848. koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Hrvatski narodni preporod.....	2
2.1. Ljudevit Gaj.....	2
2.2. Janko Drašković.....	3
2.3. Antun Mihanović.....	4
2.4. Ivan Kukuljević Sakcinski.....	5
3. Ugarsko hrvatski sabor.....	6
3.1. Stranački odnosi u Hrvatskoj.....	6
3.2. Zasjedanje sabora 1847. godine u Zagrebu.....	7
3.3. Komentari za mađarska stajališta.....	8
3.4. Zasjedanje hrvatskog sabora 18. listopada 1847.....	8
3.5. Obrana hrvatskog identiteta.....	9
4. Hrvatski zahtjevi.....	10
4.1. Točke poslane caru.....	10
4.2. Baron Franjo Kulmer.....	12
4.3. Ban Josip Jelačić.....	13
5. Akti novog bana.....	15
5.1. Ukidanje kmetstva i osnivanje sudova.....	15
5.2. Organizacija novog sabora i izbor zastupnika.....	16
5.3. Saborske sjednice.....	16
6. Hrvatski četrdesetosmaški sabor.....	18
6.1. Otpor Mađara.....	19
6.2. Rat između hrvatsko-austrijsko-ruske vojske i ugarske vojske.....	20
6.3. Silvestarski patent.....	21
7. Bachov apsolutizam.....	22
7.1. Apsolutistički sustav.....	23
8. Zaključak.....	25
9. Literatura.....	26
10. Sažetak.....	27

1. Uvod

Cilj ovog rada je prikazati način rada Hrvatskog sabora kao i razmišljanje ondašnjih zastupnika hrvatskog Sabora, te ne samo njega, nego i cjelokupne Hrvatske, koja je 1848. pripadala Trojednoj kraljevini. Predmet rada su teme sabora. Počevši od upotrebe hrvatskog jezika u govoru i pismu na javnim skupovima i školstvu pa sve do želje za osamostaljenjem. Rad je podijeljen na šest poglavlja. Počevši od Hrvatskog narodnog preporoda u kojem su glavnu ulogu imali Ljudevit Gaj, Janko Drašković, Ivan Kukuljević i ostali narodnjaci, književnici i politički aktivni govornici. Hrvatsko-ugarski sabor borio se svaki za svoja prava i svoje vlastite želje. Razlika je jedina bila u tome što su želje hrvatskog naroda bile dobre za njih, ali i za ostale pripadnosti Carevine, dok su Mađari zahtijevali da njihov jezik i njihova zemlja budu u boljem položaju od drugih. Hrvati su se izborili za svoja prava, bez obzira na spletke Mađara, koji nisu tako lako dopustili Hrvatskoj provedbu zahtjeva. S dolaskom Josipa Jelačića na mjesto bana, stvari su se okrenule na dobro Trojedne kraljevine. Ukinuto je kmetstvo, te su osnovani sudovi koji su bili potrebni za održavanje reda i mira u zemlji. Nove saborske sjednice s novim saborskim zastupnicima počele su iznositi ideje za bolji život hrvatskog naroda. Mađari su imali veliki otpor na sva nova događanja među Hrvatima, te je započeo rat između hrvatsko-austrijsko-ruske vojske i ugarske vojske. Hrvate je predvodio ban Josip Jelačić koji se zalagao za slobodu, što je napomenuo više puta. Nije napadao mađarski narod, nego pojedince koji nisu prihvaćali promjene. Nakon rata i ustava Austrijske Carevine na vlast je došao Bachov apsolutizam, koji je vršio austrijsko apsolutistički režim. Apsolutizam je trajao do 1859. te je najavljeno ustavno stanje.

2. Hrvatski narodni preporod

Početak 19. stoljeća hrvatska politika imala je zadatak obraniti politički opstanak feudalne Hrvatske, a zatim je stupala na snagu njezina preobrazba u modernu građansku državu. Nije bilo dovoljno sjedinjenje Istre, Dalmacije i Vojne krajine. Cilj je bio postići jedinstvenu narodnu ideologiju. Do tada nisu postojale političke stranke. O politici je odlučivalo plemstvo. Pridobiti plemstvo bio je novi važan zadatak, kako bi se riješilo pitanje feudalizma, nove razdiobe zemlje, racionalne obradbe, usitnjenosti posjeda, poljodjelske prenapučenosti i prosvjećivanja seljaštva. Velik i važan problem predstavljala je zaostalost, kao i nepismenost i nesvjesnost. Izlaz iz toga su pronašli u temeljito izgrađenom školstvu i jedinstvenom, zajedničkom jeziku koje bi služilo za društvene, političke i kulturne komunikacije.¹

2.1. Ljudevit Gaj (1809. -1872.)

Hrvatski rodoljub, rođen 1809. godine u Krapini, potječe iz obitelji njemačkog podrijetla. Rođen u Hrvatskoj, smatrao je Hrvatsku svojom pravom i jedinom domovinom. Pridonoseći standardizaciji hrvatskog književnog jezika, objavio 1830. u Budimu svoju brošuru. "Kratka osnova hrvatsko-slavenskoga pravopisanja"(slika1.), tiskanu na hrvatskom i njemačkom jeziku.²

Ljudevit Gaj bio je organizator i ideolog, koji je s mladićima iz puka pokrenuo hrvatski narodni preporod. Nedugo nakon toga, postavljeni su temelji moderne hrvatske nacije. Gaj je vjerovao kako se uspostavljanjem jednog književnog jezika može razviti narodnost. Radi nepoznavanja svih potreba za ostvarivanje narodnosti, u početku je pošao lingvističkim putem. Gaj nije istupao s gospodarskim i političkim reformama koje bi ugrozile plemstvo. Plemići su radi toga mogli spojiti njegov kulturni program sa svojim konzervativnim gledištima. Godine 1836. gajev nacrt osnutka kulturnoga društva odobren je od strane sabora. Godine 1839. sabor je počeo

¹ Trpimir Macan, Željko Holjevac, Povijest hrvatskog naroda, Zagreb 2013., 192.

² Ivo Perić, Hrvatska državna misao u XIX. i XX. stoljeću, Zagreb 2002., 29.

podupirati "ilirski" jezik i književnost, kao i odobrenje skupljanja novca za potrebe kazališta i učenja materinskog jezika u svim srednjim i višim školama.³

Preporodnu djelatnost Ljudevita Gaja prepoznavali su cijenjeni ljudi diljem svijeta. Jedan od njih bio je Pavel Josef Šafařík, koji je 1838. godine opisao Gaja kao "tihog, ali ustrajnog pregaoca, čiste, muževne i snažne volje, velika opreza i umjerenosti, temeljito obrazovana i s odličnim smislom za praktične potrebe, što u ovom slučaju isto toliko vrijedi".⁴ Ferdinand V. 1835. godine dao je odobrenje Ljudevitu Gaju da pokrene Novine horvatske s književnim prilogom Danica horvatska, slavonska i dalmatinska i 1837. da uredi tiskaru. Pokretanjem novina, započelo je doba ilirskog pokreta. Godinu dana nakon osnutka, novine su se tiskale na štokavskom narječju, novim Pravopisom i pod ilirskim imenom. Njihovo djelovanje smatra se početkom ilirskog pokretna-hrvatskog narodnoga preporodna.

2.2. Janko Drašković (1770.-1856.)

Grof Janko Drašković, hrvatski preporoditelj i političar, napisao je brošuru "Razgovor darovan gospodi poklisarom zakonotvorcem Kraljevinah naših za buduću Dietu ugarsku odaslanem", objavljenoj 1832. (slika2.). Brošura je napisana štokavskim narječjem, kako bi podržao ideju jedinstvenog jezika za sve Hrvate. U brošuri su izdani zahtjevi za objavljivanje vlasti hrvatskog bana i osnivanje samostalne hrvatske vlade, kao i ujedinjenje hrvatskih zemalja zajedno sa slovenskim zemljama i Bosnom, uvođenje hrvatskog kao službenog jezika, promicanje hrvatske trgovine, industrijski razvoj te važnost organiziranog stručnog školstva.⁵

'Janko Drašković se svojim stihovima obraćao "Mladeži ilirskoj", želeći da ona zna što je "Ilirija", a po njemu:"Ilirija deržava je slavna, / Slavijanah dēdovina glavna".⁶

³Trpimir Macan, Željko Holjevac, Povijest hrvatskog naroda, Zagreb 2013., 193.

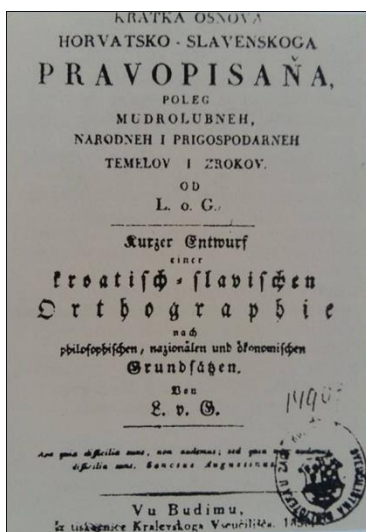
⁴Jaroslav Šidak, Ljudevit Gaj kao histografski problem, Zagreb 1973. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=76011

⁵Ivo Perić, Hrvatska državna misao u XIX. i XX. Stoljeću, Zagreb 2002., 33.

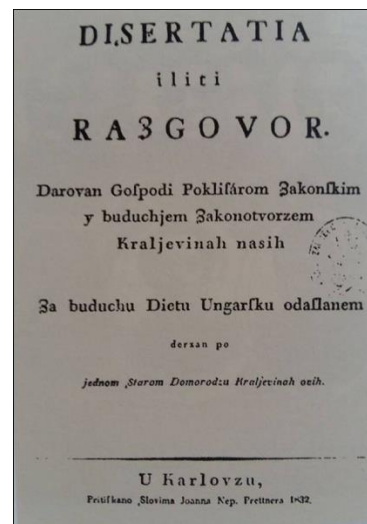
⁶Isto, 39.

Drašković je iznio program postupne obnove teritorijalnoga jedinstva Hrvatske. Uz kraljevo odobrenje na osnovi povijesnoga prava vjerovao je da će sadašnjoj sjevernoj Hrvatskoj kojoj je pripadala i Slavonija biti priključena Dalmacija i Vojna krajina.

Kasnije je očekivao i priključenje Bosne, Koruške, Kranjske i Istre, a računao je i na Štajersku (slovenski dio) koju u tekstu ne spominje i koja nije bila dio austrijske Ilirije. Čitav prostor od Koruške do Bosne u zemljopisnome pogledu Drašković naziva "Ilirijom velikom", a kao politički teritorij "kraljevstvom Iliričkim".⁷

1.Lj. Gaj, Kratka osnova..., Budim, 1830.
Preuzeto:T. Macan, Ž. Holjevac, Povijest hrvatskoga naroda. 25.7.2016.

Slika2. J. Drašković, Disertacija..., Karlovac 1832.
Preuzeto:T.Macan,Ž. Holjevac, Povijest hrvatskog naroda 25.7.2016.

2.3. Antun Mihanović (1792. -1861.)

Antun Mihanović, hrvatski književnik i pravnik. Svoju slavu, stekao je pjesmom Horvatska domovina, tiskanu 14. ožujka 1835. u prilogu Danice horvatske, slavonske i dalmatinske. Danas je prema prvom stihu, poznata hrvatska himna Lijepa naša, koju je Josip Runjanin uglazbio. Program Hrvatskog narodnog preporoda Ljudevita

⁷Nikša Stančić. Janko Drašković. // Matica hrvatska - kolo 3, 2007.

Gaja zasnivao se na idejama koje je Mihanović iznio u knjižici 'Reč domovini od hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku' , objavljenu u Beču 1815. godine.⁸

2.4. Ivan Kukuljević Sakcinski (1816. –1889.)

Rođen u Varaždinu, Kukuljević (slika 3.), se borio i zalagao na kulturnom, političkom i vojnom polju. Književnik, pjesnik, pisac, povjesničar, arheolog, bibliofil. Osim kulturnog dijela, bio je politik, ideolog nacionalnog preporoda hrvatskog naroda. Svoj najveći interes stavljao je na borbu za narodni hrvatski jezik. Ne samo za prisutnost hrvatskog jezika u književnosti, nego i u znanosti i političkom, te državnom životu. Sljedbenik Ljudevita Gaja, koji nakon zabrane ilirskog imena i povlačenja Ljudevita Gaja, utvrđuje svoj politički program godine 1842. Potreba za uvođenjem hrvatskog jezika u javni život i obrazovanje samostalne hrvatske vade koja treba biti odvojena od mađarske vlade, postalo je glavna težnja Kukuljevića.

Kukuljević je 2. svibnja 1843. u Hrvatskom saboru, bez obzira na zakon da se govori drže na latinskom, izrekao prvi politički govor na hrvatskom jeziku. U tom govoru, založio se za uvođenje hrvatskog jezika u javni život. Govor Ivana Kukuljevića, koji je održan toga dana smatra se prekretnicom u hrvatskoj političkoj povijesti. Godine 1847. isti taj zahtjev ponovio je u Saboru, te je tada njegov prijedlog i prihvaćen.

Uz Ljudevita Gaja i Ambroza Vranyczanyja, Kukuljević je bio član privremenog vladajućeg odbora. Također se zalagao imenovanju Josipa Jelačića za bana koji ga je zajedno s Banskim vijećem postavio na odsjek na obranu domovine i na odsjek prosvjete i svećeništva. Nadalje se zalagao za neposredno pridruženje Hrvatske s Austrijom ili na ostvarenje potpune neovisnosti od Austrije i od Ugarske.⁹

⁸Trpimir Macan, Željko Holjevac, Povijest hrvatskog naroda, Zagreb 2013., 197.

⁹Miroslav Kurelac, Ivan Kukuljević Sakcinski-život i djelo, Zagreb, 1994., 101-103.

Slika 3. Ivan Kukuljević

Preuzeto: Ivo Perić, Hrvatski državni sabor 1848.-2000., 12.8.2016.

3. Ugarsko-hrvatski sabor

I u Ugarskoj i u banskoj Hrvatskoj postalo je neprihvatljivo da samo određeni ljudi, koji pripadaju određenim zemaljskim staležima i redovima mogu biti sabornici, dok oni koji su na visokim staležima u gospodarskom ili kulturnom aktivnošću nemaju pravo sudjelovanja u Saboru samo radi nedostatka određenog staleža.

3.1. Stranački odnosi u Hrvatskoj

S obzirom na to da hrvatski staleži, 1845. godine, još uvijek nisu bili spremni preustrojiti hrvatski sabor, donijeli su odredbe o saborskom radu i sastavu. Sabor je zadržao svoja staleška obilježja. Te odredbe su kazivale kako ban saziva Sabor na osnovi kraljeva dopuštenja, ujedno mu i predsjedava. Pri odsutnosti bana, saborskim zasjedanjem rukovodi, kao predsjedatelj, namjesnik banske časti ili dobno najstariji župan. Glasovanjem se usvajaju Saborski zaključci.

Izmjene municipalnih prava Kraljevine Hrvatske i Slavonije mogle su se odlučiti s glasovanjem tri četvrtine sabornika, dok je za sve ostale bila dovoljna natpolovična većina. Za nesudjelovanje u Saboru, kao i za međusobne uvrijede sabornika za vrijeme dogovaranja bile su predviđene novčane kazne. U radu Sabora, dužnost i pravo sudjelovanja imali su biskupi i predstavnici kaptola, velikaši u koje ubrajamo knezove, grofove i barune, podban, protonotar, potkapetan, veliki župani, prisjednici zemaljskog Sudbenog stola i Banskog stola, plemići, predstavnici slobodnih kraljevskih gradova te predstavnici Mjeničnog suda u Karlovcu.¹⁰

3.2. Zasjedanje Sabora 1847. godine u Zagrebu

Mađaroni su na ovom zasjedanju izradili poseban naputak za svoje sabornike. Ugarski sabor donio je odluku da na idućem saborskom skupu od ukupno 198 zastupnika, 178 bude iz Ugarske, a 20 iz Hrvatske i Slavonije.

Očekivali su da će i na ovom zasjedanju, dajući naputke za hrvatske izaslanike napokon dobiti ono što žele. Predlagali su da nadvojvoda Stjepan bude nadvornik, te da se u ime bivšeg pokojnog nadvornika Josipa izgradi željeznica. Kraljevina Ugarska se po njihovome trebala smatrati jedinom i pravom kraljevinom, dok su Dalmacija, Hrvatska i Slavonija pokrajine. Zalagali su se za vjersku slobodu, no isto tako da se Pešta proglasi sjedištem Ugarskoga sabora. Tražili su da biskup Haulik ne bude namjesnik banske časti, nego da to bude neko svjetovno lice. Zahtijevali su da se mađarski jezik uči dva sata tjedno u svim školama Hrvatske i Slavonije te da se naloži nastavnicima koji su privrženi ilirstvu da to ne iskazuju u svom školskom radu i da mladež moraju podučavati kako zakon nalaže.¹¹

¹⁰Ivo Perić, Hrvatska državotvorna misao u XIX. i XX. Stoljeću, Zagreb, 2002., 56-57.

¹¹Isto, 58-59.

3.3. Komentari za mađarska stajališta

Hrvatsko narodnjačko stanovništvo komentiralo je kako Mađari smatraju da su pravi Hrvati, no oni nisu radili za dobrobit domovine Hrvatske. Njima u srcu je bila samo Mađarska i radili su onako kako im je diktirala mađarska politika. Govorili su kako Mađari žele srušiti municipalnost, zakopati hrvatsku narodnost te ju stopiti s Ugarskom. Zaista, odnos mađarona prema Hrvatskoj bio je nepatriotski, tj. antihrvatski. Narodnjaci nisu željeni prekinuti sve odnose s Ugarskom, s obzirom na to da je veza između Ugarske i Hrvatske postojana 800 godina, nego su željeli obraniti svoju nezavisnost te ne dopustiti potpuno stopljenje s Ugarskom. Narodnjaci su u svim svojim komentarima protiv Ugarske politike i za Hrvatsku, isticali da su Kraljevine Dalmacija, Hrvatska i Slavonija samostalne u više točaka. Imaju svoj sabor, svog bana, svoja sudišta, svoj diplomatski jezik i municipalne zakone, svoju insurekciju i svoga kapetana. Jasno su dokazali da su Hrvati narod svoj na svome i da ne može biti slomljen.

Narodnjaci varaždinske županije, svoje su zastupnike u zajedničkom Ugarskom saboru obvezivali da se zalažu da se u hrvatsko-slavonskim školama svi predmeti predaju na hrvatskom jeziku.¹²

3.4. Zasjedanje hrvatskog Sabora 18. listopada 1847.

Sazvano saborsko zasjedanje, okupljeno s velikašima i crkvenim dostojanstvenicima započelo je 18. listopada 1847. kako bi se proslavila Dalmatinsko-Hrvatsko-Slavonska domovina. U Saboru se govorilo, predlagalo i podupiralo korisne prijedloge, kao npr. uvođenje narodnog jezika u diplomatski govor. Pod predsjedavanjem Jurja Haulika u redutoj dvorani kazališne zgrade u Gospodskoj ulici u Zagrebu, održana je prva sjednica Sabora. Četiri dana nakon toga, pripravljeni su predmeti za sabor. Jedan od prijedloga bio je taj da narodni hrvatsko-slavonski jezik unutar granica kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije

¹²Isto, 59-60.

postane glavni u svim poslovnim prilikama i javnim upravljanjima. Sabor je nakon tih raspravljanja donio odluku da se u Hrvatskoj i Slavoniji uvede narodni jezik kao službeni jezik, da latinski ostane u dopisivanju s ugarskim vlastima, te da se zamoli kralj da te zaključke zakonski potvrdi. Nakon te odluke, sabornici su spontano zapljeskali, te su od građana na reakciju dobili uzvike "živili, živili". Navečer je u čast saborske odluke da hrvatski jezik postane službeni jezik, izvedena prva hrvatska opera "Ljubav i zloba", djelo skladatelja Vatroslava Lisinskog.¹³

Mađari Kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju nisu smatrali ravnopravnima s Kraljevinom Ugarskom. Sputavali su Hrvate, optužujući ih carskim vlastima kao da su protivnici habsburške dinastije, te da žele biti neovisni i samostalni. Uspjeli su se izboriti za zabranu ilirskog imena i ilirskog grba, a sada su zahtijevali i cenzuru u Hrvatskoj kao i pojačani nadzor nad hrvatskim političkim i kulturnim prvacima.

3.5. Obrana hrvatskog identiteta

Ukupno pet sjednica obavljeno je u zasjedanju hrvatskog sabora 1847. godine. Na trećoj sjednici određene su 72 točke među kojima su stajališta Sabora za hrvatske potrebe i interese. Važnije odredbe bile su protivljenja velikomađarskim jezičnim i teritorijalnim aspiracijama, te zalaganje za obranu hrvatskog vlastitog identiteta.

Na zasjedanju zajedničkog Sabora, u Mađarskoj je vladala društvena atmosfera poticana željama za unutarnjim reformama. Bili su vođeni politikom i idealima velikomađarskog državlja koje je imalo obilježje političkog romantizma. Hrvatska se nije slagala s nerealom Ugarskom i Austrijom, pogotovo radi utjecaja na hrvatske poslove i to iz Požuna putem Ugarskog namjesničkog vijeća i Ugarskog sabora i iz Beča putem Ugarske dvorske kancelarije. Mađari su htjeli da svoj jezik nametnu svim zemljama koje nose krune sv. Stjepana. Hrvatski izaslanik Metel Ožegović na sjednici Donjeg doma, 11. prosinca 1847. pobijao je stajališta mađarskih sabornika kako njihovi zahtjevi donose štetu drugim državama multietničkih zajednica, a dobro samo njima samima. Hrvati su podržavali narodnost svakog

¹³Isto, 59-63.

naroda sa svim njegovim obilježjima i žestoko su se protivili pokušaju mađarizacije. U listopadu 1847. Sabor kraljevina Hrvatske, Dalmacije i Slavonije i Ugarski sabor bili su zadnji staleški sabori.¹⁴

4. Hrvatski zahtjevi

Trojedna kraljevina Hrvatska, Slavonija i Dalmacija od jeseni 1845. bila je bez bana, kada je s banske dužnosti smaknut Franjo Haller. Franjo Kulmer i Ljudevit Gaj smatrali su neophodnim imenovanje novog hrvatskog bana. Obojici je, neovisno jedan o drugome najbolji izbor bio barun Josip Jelačić, tadašnji pukovnik i zapovjednik Prve banske pukovnije. Jelačića su poznavali vrlo dobro i bili su u prijateljskim odnosima s njim. Ljudevit i Kulmer imali su uvidu sve podobnosti koje je za tu funkciju posjedovao Josip Jelačić. Od njegove odanosti hrvatskom narodu i vladarskom dvoru, pa sve do širokog obrazovanja i komunikativnosti.

4.1. Točke koje su poslane caru

Gradski sudac, Janko Kamauf, održao je na nagovor Gaja i istomišljenika zajednički sastanak gradskog magistrata i zainteresiranog građanstva radi stajališta vezanih s aktualnim događajima.

Najsadržajniji govor imao je Ivan Kukuljević koji je predložio slanje molbe kralju za otvaranje sabora te osnivanje Narodne straže. 22. ožujka 1848. održan je novi skup u kojem su sudjelovali samo pripadnici staleža i redova koji su do 1847. godine sudjelovali u radu Sabora kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije.

Grof Janko Drašković predsjedavao je novim skupom. Točke koje su objavljene u obliku letka, nosile su naziv "Želje naroda izjavljene u velikoj narodnoj skupštini grada Zagreba dana 22. ožujka god, 1848" :

¹⁴Isto, 65-70.

1. da ostanu pod ustavnim kraljem ugarskim i pod krunom ugarskom,
2. da se Dalmacija i ostali odvojeni hrvatski teritoriji ponovo sjedine s Hrvatskom,
3. da se hrvatska narodna nezavisnost osigura hrvatskom administracijom i hrvatskom vladom, koja je odgovorna Hrvatskom saboru,
4. da se uvede hrvatski jezik u upravljanje trojednoj kraljevini Hrvatskoj, Dalmaciji i Slavoniji,
5. uvođenje hrvatskog jezika u sve učione,
6. omogućenje političkog i duševnog razvijanja naroda koje je utemeljeno na slobodnom narodnom slavonskom i hrvatskom duhu,
7. da štampa bude slobodna,
8. da se sazove Sabor kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije,
9. da se svake godine zasjeda Hrvatski državni sabor, ali u drugim gradovima, izmjenično Zagreb, Osijek, Zadar, Split i Rijeka. U izvanrednim situacijama može biti sazvan od strane bana na zahtijevanje naroda,
10. od sljedećeg saziva Hrvatskog državnog sabora treba biti zastupljena i Vojna krajina, te predstavnici svih staleža, plemićkog, građanskog, duhovnog i seljanskog,
11. jednakost pred sudom pripadnicima svih staleža i vjera,
12. jednako plaćanje poreza svim staležima,
13. da država izvrši otpust kmetova od duga i tlake,
14. osnivanje Narodne banke u Hrvatskoj,
15. da hrvatskim narodnim fondovima upravlja hrvatska vlada,
16. osnivanje Narodne garde,
17. da hrvatska narodna vojka za vrijeme mira ostane kod kuće te da ima domaće zapovjednike, da strana vojka ode iz Hrvatske, te da se hrvati u stranim zemljama odmah vrate kući,

18. da vojska polaže prisegu vjernosti,
19. da se politički zatvorenici puste iz zatvora,
20. omogućenje slobodne književne i općenite suradnje s Bosnom, Srbijom i Crnom Gorom,
21. da se ukinu sve carine prema granici s Austrijom i Italijom,
22. da se imenuje hrvatski potkralj iz kruga osoba koje će biti izabrane na prvom sljedećem saborskom zasjedanju.¹⁵

4.2. Baron Franjo Kulmer (1806.-1853.)

Za vrijeme događanja u Hrvatskoj, Franjo Kulmer i Ljudevit Gaj borili su se izvan Hrvatske za imenovanje Josipa Jelačića za hrvatskog bana. Kulmer kao konzervativac surađivao je s pristašama ugarske Konzervativne stranke, te s članovima Regentskog vijeća koje je odlučivalo o svemu za visoku državnu politiku.

Rođen u Zagrebu, 2. Veljače 1806. godine, Kulmer je sa svojih osam godina otišao u Terezijansku akademiju koja se nalazila u Beču, te tamo ostao do svoje 22 godine. Godine 1832. postao je honorarni koncipist, te je kao pratilac dvorskog kancelara Rewiczkog-a po prvi put sudjelovao u mađarskom saboru. Na sabor u Požunu, godine 1839. sudjelovao je i Kulmer, na kojem su htjeli hrvatske zastupnike prisiliti na služenje mađarskim jezikom prilikom rasprava u saboru umjesto latinskim. Mađari su izjavili kako sve rečeno na latinskom postaje jednako neizrečenom.

Hrvati su nakon toga prestali govoriti. S obzirom na ponašanje Mađara, Kulmerove simpatije su se s vremenom sve više približavale njegovoj Hrvatskoj. U carevom aktu, 12. prosinca 1843. gdje se izražava zahvalnost hrvatskom narodu za pokazanu vjernost, kao i uvjerenje o osobitoj carevoj milosti. S tim aktom,

¹⁵Isto, 129.-132.

Kulmer dolazi u Zagreb gdje ga ljudi dočekuju uz velike ovacije uz to na dar dobiva skupocjeni sag, koji je kasnije radi svoje vrijednosti poklonjen muzeju (slika 4.).¹⁶

S obzirom na to da je Kulmer zagovarao imenovanje Josipa Jelačića za hrvatskog bana, isticao je njegovu učenost, čvrsto privrženost vladaru, potpuno poznavanje narodnog života, zrelost u prosuđivanju, te ugled i utjecaj kod Hrvata. Kulmer je smatran savjetnikom i ekspertom za hrvatska pitanja. Bez njegovog zauzimanja i Gajevog nastojanja, Josip Jelačić ne bi bio hrvatski ban.¹⁷

Slika 4. Sag zagrebačkih ilirskih domorotkinja, narodni dar F. Kumleru, 1843.

Preuzeto: A. Makanec, Kulmerova pisma banu Jelačiću 1848., 3.8.2016.

4.3. Ban Josip Jelačić (1801.-1859.)

Josip Jelačić, rođen je 16. listopada 1801. u Petrovaradinu, tada mu je otac tamo službovao. U Terezianumu je završio vojne škole, te 1819. godine, kao poručnik biva upućen u dragunsku regimentu. Godine 1837. unaprijeđen je u čin majora. Nakon toga, godine 1841. postaje pukovnik glinske regimente.

¹⁶Alfred Makanec, Kulmerova pisma banu Jelačiću 1848., Zagreb, 33-52.

¹⁷Ivo Perić, Hrvatski državni sabor 1848.- 2000., Zagreb, 2000., 131-133.

U svojim mlađim danima pisao je pjesme, te je 1825. u Zagrebu objavio svoju zbirku od 27 pjesama na njemačkom jeziku koje su nosile naziv "Stunde der Erinnerung", što bi u prijevodu značilo "Trenutak sjećanja". Ilirac i pristaša Narodne stranke, bio je cijenjen među ilircima, narodnjacima i vojnim krugovima. U izvještaju brigadnog generala Johanna Kempena, Jelačića hvali kako govori i piše šest jezika, od koja četiri tečno. Kempen je tvrdio kako Jelačić ima plemenito srce, vatreni duh, čudorednost, prijazno držanje, jednostavan i pristojan život te da je veseo u dodiru s ljudima. Takvo mišljenje o pukovniku Jelačiću izrazili su i general Maximilian Auersperg i podmaršal Hermann Dahlen.¹⁸

Slika 5. Ban Josip Jelačić, 1848.

Preuzeto: Ivo Perić, Hrvatski državni sabor 1848.-2000.,10.8.2016.

Franjo Kulmer i Ljudevit Gaj, smatrali su radi svih karakteristika da je Josip Jelačić najbolji odabir za hrvatskog bana. Jelačić je imenovan banom 23. ožujka 1848. (slika 5.), te je ujedno bio i unaprijeđen u čin general-majora i postaje zapovjednikom obiju banskih regimenti. Car ga je 7. travnja 1848. unaprijedio u čin podmaršala i vrhovnog zapovjednika vojske u civilnoj Hrvatskoj i u hrvatsko-slavonskoj Vojnoj krajini.¹⁹

¹⁸Isto, 73-74.

¹⁹Ivo Perić, Hrvatski državni sabor 1848.- 2000., Zagreb, 2000., 134-135.

Nakon što je primio dekret o imenovanju hrvatskim banom, Josip Jelačić je ubrzo nakon toga, 4. travnja 1848. stigao u Beč, a 8. travnja 1848., položio je pred carem bansku prisegu. Jelačić je postao banom, te nakon potpisane i odaslane potvrde iz Požuna u Beč stigli su mađarski palatin nadvojvoda Stjepan i mađarski predsjednik vlade Lajos Batthyany. Prosvjedovali su protiv imenovanja Jelačića hrvatskim banom i zahtijevali su opoziv. Nadvojvoda Ludwig ih je razočarao, objasnivši im kako je ukaz već u Jelačićevim rukama i opoziv bi značio kompromitiranje carskog dvora, kao i mogućnost pobune u Hrvatskoj. Zaključak je bio takav da se ništa neće učiniti protiv Jelačića.²⁰

5. Akti novog bana

Nakon što je preuzeo bansku vlast, Jelačić je 19. travnja 1848. uputio okružnicu svim organima hrvatske vlasti i izdao je proglas hrvatskom narodu. U okružnici je osporio nadređenost Mađara i započeo prekidanje odnosa s njima, naređujući da svako poglavarstvo od nikoga ne prima nikakve službene naloge, te da se za sve što trebaju obrate isključivo njemu. U svoj banski program djelovanja iznio je između ostalog i želju za sretnim narodom i snažnom, slobodnom domovinom.²¹

5.1 Ukidanje kmetstva i osnivanje sudova

Jelačić je odlučio udovoljiti kmetovima koji su se i dalje pribojavali za svoju novostečenu imovinu. 25. travnja 1848. načinio je proglas, odnosno, otvoreno bansko pismo u kojem kao ban Hrvatske, Slavonije i Dalmacije i na temelju banskog dostojanstva osigurava novostečena prava i slobodu na osnovu koje su oni i svi potomci zauvijek oslobođeni.

²⁰Ivo Perić, Hrvatski državni sabor 1848.- 2000., Zagreb, 2000., 140.

²¹Isto, 141.

Narušavanje reda i sigurnosti, potaknuto samovoljom, dovelo je do toga da ban Jelačić 27. travnja 1848. donosi zapovijed sa zakonskom snagom o osnivanju sudova u Hrvatskoj i Slavoniji. Sudovi su bili namijenjeni razbojnicima, otimačima tuđeg imetka, palikućama, podmetačima požara i svim buntovnicima bez obzira na njihov stalež.²²

5.2. Organizacija novog sabora i izbor zastupnika

Mađaroni su nakon primirenja nanovo započeli okretanje naroda protiv bana Jelačića, govoreći kako su narodnjaci zajedno s Jelačićem lažovi i prevaranti. Narodnjaci su žestoko odgovarali i pobijali njihove pokušaje slabljenja hrvatske vlade. Ukazivali su kako velikomađari lažu iz razloga što im ne odgovara osamostaljena banska Hrvatska, te da ju teško mogu razoriti oružjem, a kamoli svojim riječima punim mržnje.²³

Ban Jelačić, 20. svibnja 1848. uputio je poziv Odboru naroda češkoga kao i Dalmatincima radi okupljanja predstavnika u saboru. U lipnju 1848. saborski izbori bili su završeni. U zastupničkom sastavu novog Sabora trojedne kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije našli su se većinom nepoznati ljudi za širu javnost, no od svih njih se očekivao složan i koristan saborski rad.²⁴

5.3. Saborske sjednice

Dan otvaranja saborskog zasjedanja bio je ponedjeljkom, 5. lipnja 1848. Po starom hrvatskom običaju, prvu sjednicu u saboru otvarao je najstariji veliki župan. Ta čast je pripala Mirku Lentulaju, upravitelju Varaždinske županije. Najprije je pozdravio sve zastupnike, a zatim je pročitao prvo na latinskom, pa na hrvatskom

²²Isto, 142-143.

²³Rudolf Horvat, Hrvatski pokret 1848., 477.

²⁴Ivo Perić, Hrvatski državni sabor 1848.- 2000., Zagreb, 2000., 147-148.

jeziku tekst odluke kojom je kralj imenovao Josipa Jelačića za hrvatsko-dalmatinsko-slavonskog bana. Zatim je slijedila prisega koju su saborski zastupnici jednoglasno odobrili (slika 6.).

Slika 6. Zasedanje Hrvatskog sabora 1848. prvi hrvatski građanski sabor.

Preuzeto sa: <http://www.croatia.eu/article.php?lang=1&id=22>, 8.9.2016.

Predstavnici Dalmacije nisu prisustvovali u novom Hrvatskom saboru u Zagrebu radi toga što još nije bilo dovoljno razvijene hrvatske narodne svijesti koja je uvjetovana višestoljetnom odvojenosti Dalmacije od Hrvatske i Slavonije. Na pozive, koji su bili upućeni iz banske Hrvatske, neke dalmatinske općine nisu ni odgovorile.²⁵

Jelačić se zalagao za to da svi narodi pod vodstvom sv. Stjepana moraju biti jednakopravni te da su jednakopravnost i sloboda osnovna i nepovrediva polazišta pri utvrđivanju odnosa s Mađarima. Uz nadanje za slobodu i bratsvo, kazivao je i svoju žalost radi dalmatinaca koje nisu došli na zajedničku sjednicu. Nakon svih govora, ban i ostali sabornici otišli su u crkvu sv. Marka na misu zahvalnicu koju je predvodio Mirko Ožegović, senjski biskup. Od 6. lipnja 1848. saborske su se sjednice održavale u Streljani radi većeg prostora zbog velikog interesa građana koji su željeli

²⁵Jaroslav Šidak, Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848-49, Zagreb 1979., 95-114.

neposredno pratiti saborski rad. Vodile su se debate o raznim pitanjima. Drašković je spomenuo kako ban Jelačić, radi obveza koje ima u Innsbrucku nikako ne smije otputovati sam, nego bi s njim trebala ići i saborska delegacija. Prijedlog je prihvaćen. Pisačić ukazuje na ne odaziv Dalmatinaca, te predlaže da im se svakako uputi saborski proglas, jer Dalmacija dio trojedne kraljevine. Prijedlog je prihvaćen. Na trećoj saborskoj sjednici, rasprava je bila o potrebi ovjere vjerodajnica saborskih zastupnika te o utvrđivanju stajališta o daljnjim odnosima Trojedne kraljevine prema Ugarskoj i Austriji. Kako bi se i jedno i drugo obavilo, sabor je to povjerio posebnom odboru.

Četvrta saborska sjednica bila je posvećena razmatranju opširnog pismenog izvješća izaslanika Trojedne kraljevine i o njihovu sudjelovanju u radu Ugarskog sabora u Požunu. Sabor je izjavio svoje priznanje i zahvalnost Hermanu Bužanu, Metelu Ožegoviću i Josipu Bunjiku. Ožegović je predložio da se bez obzira na stari zakon gdje se nakon izvješća čitaju zakoni usvojeni u Ugarskom saboru, jer Hrvatski sabor više nije brinuo za zakone donesene u Ugarskom saboru. Hrvatsko-ugarske veze su prestale funkcionirati.²⁶

Peta saborska sjednica se bavila pitanjem daljnjih odnosa Trojedne kraljevine s Ugarskom i Austrijom. Izvjestitelj odbora koji se treba baviti s tim pitanjima, bio je Ivan Mažuranić. Konačni odabir stajališta bio je taj da Trojedina kraljevina, koja je od Ugarske nezavisna, ne može priznati sadašnju ugarsku vladu, te da ta vlada poništi sve svoje odredbe u kojima vrijeđa Trojednu kraljevinu i bansku čast. Zatim, drugo stajalište je govorilo o ustrojstvu resursa financijskih, vojnih i trgovinskih poslova, a da pri tom centralnom ministarstvu bude jedan dužnosnik.

Treće je tražio da Državno vijeće ima upravnu vlast u civilnim poslovima u hrvatsko-slavonskoj Vojnoj krajini. Na ostalim sjednicama razmotrenih su izvještaji o verifikaciji izbora saborskih zastupnika, zaključke vezane za vojsku, potrebe suzbijanja glasina o opasnosti i formacija osam državnih odbora.²⁷

²⁶Ivo Perić, Hrvatski državni sabor 1848.-2000., Zagreb 2000., 172-176.

²⁷Ivo Perić, Hrvatski državni sabor 1848.-2000., Zagreb 2000., 141 - 179.

6. Hrvatski četrdesetosmaški sabora

Hrvatski državni sabor, koji je izabran putem javnih izbora na osnovi sastavljenog izbornog reda. Zastupnici nisu bili samo iz civilne Hrvatske i Slavonije, nego i iz hrvatsko-slavonske Vojne krajine. Po prvi put i sa službenim hrvatskim jezikom. Pokretači narodnog preporoda, vođe i pristaše narodnog političkog pokreta bili su zastupnici novog Sabora Trojedne kraljevine.²⁸

6.1. Otpor Mađara

Mađari su pretpostavljali kako moraju onemogućiti djelovanje bana Josipa Jelačića radi sloma hrvatskih otpora. Velikomađari su to mogli ostvariti samo putem svoga palatina koji je djelovao na kralja Ferdinanda, te je on naredio banu Jelačiću da se pokorava ugarskom palatinu. Ugarski palatin, nadvojvoda Stjepan, naredio je banu Jelačiću opoziv svih državnopravnih akta. Osim opoziva, velikomađari su se pobrinuli da kralj Ferdinand izda zabranu održavanja već sazvanog Sabora u Zagrebu.²⁹

Ban Jelačić i Bansko vijeće nisu prihvatili palatinove niti kraljeve naredbe. Oni su bili odani svom narodu, te nisu opozvali izdane banske naredbe, kao ni održavanje sazvanog Sabora. Kako je htio povezati Hrvate i Srbe radi zajedničkog suprotstavljanja velikomađarskim težnjama, ban Jelačić je odlučio položiti bansku prisegu pred patrijarhom Josifom Rajačićem. To je bio prvi i posljednji put da jedan hrvatski ban za vrijeme banskog ustoličenja priseže pred pravoslavnim pelatom.³⁰

Velikomađari su ipak primorali kralja da smijeni bana Josipa Jelačića, no radi banove velike popularnosti među hrvatskim narodom, te jedinstva hrvatskog narodnog pokreta i podrške hrvatskog Sabora, taj potez se nije mogao provesti u

²⁸Isto, 197-198.

²⁹Isto, 180-181.

³⁰Josip Kolanović, Fontes, Zagreb 1995.,180.

djelo. Hrvati su ostali vjerni kralju Ferdinandu, kako verbalno tako i nazočnošću otprilike 40.000 svojih vojnika u sastavu austrijske vojske na bojištima u Lombardiji. Četrdesetosmaški hrvatski Sabor je nastavio raditi bez obzira na zabrane Mađarskih pelata. Sabor je bio otvoren široj javnosti, najčešće običnim građanima i građankama. Do tada, ni jedan hrvatski Sabor nije bio znamenit kao taj.³¹

6.2. Rat između hrvatsko-austrijsko-ruske vojske i ugarske vojske

Hrvati su bili svjesni što znači ostvarenje velikomađarskih zahtjeva, ali su isto tako bili spremni braniti svoja prava na slobodu, jednakost i ostajanje. Mađari su pripremili domobranstvo koji se sastojao od pješništva, konjice i topništva. Kako Mađari, tako su i hrvati bili spremni na oružani sukob. Ban Jelačić naložio je da se napravi popis svih muškaraca koji su po dobi i fizičkoj spremnosti dolazili u obzir za vojnu službu. Sastavljeni su i spisi dobrovoljaca, te je izvršena i provjera stanja i mobilnosti vojnih obveznika u Vojnoj krajini. Pribavljeno je oružje i novac koji je bio potreban za ratne izdatke.³²

Nakon što je ban Jelačić posjetio Slavoniju i Srijem, vratio se u Zagreb gdje ga je dočekala nova obveza, odlazak na pregovore s Mađarima radi izmirenja. Pregovori su održani 29. srpnja 1848. u Beču. Ban Jelačić se sastao s ugarskim predsjednikom Lajosom Batthyanyem, te su uz njih dvojicu bile i delegacije. Ban Jelačić i hrvatska delegacija imali su zahtjev da se za cijelo područje Habsburške Monarhije osnuju tri zajednička ministarstva, a to bi bili, ministarstvo rata, ministarstvo financija i ministarstvo vanjskih poslova, te da se uz ravnopravnost hrvatskog i mađarskog naroda prizna i ravnopravnost hrvatskog jezika u Ugarskom saboru.³³

Pripreme za nadolazeći rat s Mađarima su bile u tijeku. Ban Jelačić je 4. rujna 1848. primio pismo od kralja Ferdinanda u kojem mu javlja da opoziva svoj manifest koji je nastao 10. lipnja.

³¹Isto, 197-198.

³²Ivo Perić, Hrvatski državni sabor 1848. – 2000., Zagreb 2000., 205.

³³Jaroslav Šidak, Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848-49, Zagreb 1979.,145-155.

U tom manifestu kralj Ferdinand je zahtijevao da se ban Jelačić privremeno svrgne s banske dužnosti, kao i s dužnosti vrhovnog vojnog zapovjednika u Trojednoj kraljevini. Radi izbivanja bana Jelačića iz domovine, on je 7. rujna 1848. Imenovao Mirka Lentulaja kao banskog namjesnika koji je zajedno s vladom rukovodio upravne poslove Trojedne kraljevine. Bili su podijeljeni u pet odjela. Odjel za unutrašnje poslove, odjel za pravosuđe, odjel za bogoštovlje i nastavu, odjel za financijske poslove i odjel za bojne poslove. Svaki odjel je imao svoje načelnike, kao i njihove zamjenike.³⁴

Na isti dan, ban Jelačić objavio je tri proglasa. U prvom proglasu koji je bio upućen narodu Trojedne kraljevine rekao je sve što su Mađari činili u najnovije vrijeme, te kako su iskazivali neprijateljstvo prema Trojednoj kraljevini i da im je cilj raspad carevine. Drugi proglas bio je upućen hrvatskoj vojsci, te je u njemu isticao kako su svi mirni pokušaji sačuvanja hrvatske narodnosti, prava i koristi cjelokupne carevine bili uzaludni, te da su primorani krenuti u rat. Treći proglas bio je namijenjen mađarskom narodu u kojem ban Jelačić napominje kako predstojeći rat nije rat protiv mađarskog naroda kao cjeline, nego rat protiv jedne stranke u Ugarskoj iz koje je proizašla tadašnja ugarska vlada. Objasnio je kako ne želi ništa tuđe oteti, već da samo brani red i pravednost.³⁵

Ugarski sabor je 14. travnja 1848. Donio odluku i proglasio Ugarsku samostalnom nezavisnom državom. Austrija je nakon toga krenula još dublje u rat protiv Ugarske. Austriji je u pomoć pristigla Rusija. Hrvatska, Austrija i Rusija su zajedničkim snagama slomile ugarsku vojsku, koja je 13. kolovoza 1849. Kapitulirala kod Vilagosa.

6.3. Silvestarski patent

Ustavotvorna skupština Austrijske Carevine nastojala je izraditi ustav u kojem bi svi narodi bili ravnopravni. Željeli su dovesti u suglasnost potrebu postojanja središnjih organa vlasti. Caru se nije sviđala ta ideja iz razloga što se bojao kako će

³⁴Jaroslav Šidak, Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848-49, Zagreb 1979.,156-164.

³⁵Isto, 170-175.

mu njegova svevlast biti oduzeta. Iz tog razloga, car je 4. ožujka 1849. izradio ustav prema svom nahođenju, te je ustavotvorna skupština postala suvišna. Austrijska Carevina postala je zajednica krunskih zemalja. Car je prema tom ustavu imao svevlast.

Ustav je osiguravao ravnopravnosti svih narodnosti i jezika. Državni sabor trebao se zasjedati svake godine u Beču ili u nekom drugom gradu. Sastojao se od dva doma. U Gornjem domu nalazili bi se zastupnici koji su odaslani od zemaljskog sabora, dok su u Donjem domu zastupnici izabrani od strane birača na izravnim izborima. Za zastupnika je mogao biti izabran državljanin Austrijske Carevine koji ima navršenih 40 godina. Ustav je bio tiskan i na hrvatskom jeziku. Hrvatski narod bio je zadovoljan odlukom ustava, no isto tako nije bio zadovoljan s činjenicom da je Vojna krajina ostala isključena i da je ustav proizašao od samo cara, bez očitivanja volje naroda.³⁶

Bansko vijeće, uz pristanka bana Jelačića donijeli su odluku da ne mogu prihvatiti oktroirani ustav kao važeći iz razloga što je to proglašenje u nadležnosti Hrvatskoga sabora, te da se treba čekati novi saborski saziv. Carski dvor je taj negativni odgovor prihvatio kao buntovnički otpor. Car je otpor uklonio tako što je naredio banu Jelačiću da oktroirani ustav proglasi u Trojednoj kraljevini. Bansko vijeće ga je prvi put odbilo, no drugi put su ga poslušali, te je ustav postao službeno priznat. Austrijska Carevina poduzimala je razne oblike pritiska na javna glasila. Uvela je cenzuru, razne novčane pristojbe, naređivali su policijsko nadziranje pojedinih suradnika i urednika, pojačavali su porez. Radi takvih situacija, prestali su izlaziti pojedini listovi. Zadnji broj zadarske "Zore dalmatinske" tiskan je 25. lipnja 1849., zadnji broj "Danice ilirske" u Zagrebu izašao je 30. lipnja 1849., zajedno s njim još troje novine.³⁷

Ban Jelačić se zalagao za interese Trojedne kraljevine koliko god je mogao. Radi njega je car 18. studenog 1849. imenovao Strossmayera biskupom. No, državni ustav za Austrijsku Carevinu nije trajao koliko je bilo očekivano. Car Franjo Josip I. ukinuo je ustav svojim patentom 31. prosinca 1851. iz razloga što je gubio

³⁶Ivo Perić, Hrvatski državni sabor 1848. – 2000., Zagreb 2000., 207.

³⁷Isto, 208-209.

moć nad narodom. Taj datum je spomendan sv. Silvestra, te je u narodu taj patent nazvan Silvestarski patent.³⁸

7. Bachov apsolutizam

Zadnji apsolutizam, po njegovom provoditelju Alexanderu Bachu, austrijskom ministru unutarnjih poslova, nazvan Bachov apsolutizam ili neoapsolutizam. Trojedina kraljevina nije očekivala da će Austrijska Carevina imati jednako stajalište i prema Mađarima koji su težili za samostalnošću i prema Hrvatima koji su se borili za njih.³⁹

7.1. Apsolutistički sustav

Policija je u Trojednoj kraljevini postala svemoćna. U proljeće 1852. Zabranjena je hrvatska trobojnica, koja je nastala u proljeće 1848. spajanjem crveno-bijele zastave koju je do tada imala Hrvatska, i plavo-bijele koju je do tada imala Slavonija. Ukidanjem ustavnosti, sabor Trojedne kraljevine nije se mogao sastati, jer je onemogućen parlamentarni rad.⁴⁰

Dogovor o sjedinjenju Dalmacije s Hrvatskom i Slavonijom, također se nije mogao odvititi. Kako bi izbjegli progone, mnogi hrvatski javni djelatnici povukli su se i nisu sudjelovali u nikakvom društvenom poslu. Umjesto banske vlade uvedeno je Namjesništvo. Banu je ostavljen njegov naziv, no on je bio podređen središnjim organima vlasti, čije je naloge morao točno i pravodobno izvršavati. Područni organi bile su županije. Krajem 1854. u Trojednoj kraljevini apsolutistička uprava je počela funkcionirati.⁴¹

³⁸Ivo Perić, Hrvatski državni sabor 1848. – 2000., Zagreb 2000., 210.

³⁹Isto, 211.

⁴⁰Isto, 212.

⁴¹Isto, 213.

Njemački jezik je preuzimao sve veće razmjere, te je 1854/55. postao nastavnim jezikom u srednjim školama. Zatvori su bili puni hrvatskih rodoljuba, koji su bili optuživani radi banalnih stvari. Odvjetnici koji bi ih branili, također su postajali sumnjivi.

Ban Josip Jelačić, umro je 20. svibnja 1859. Austrijski apsolutistički režim Jelačić je doživljavao kao poniženje. Krute naredbe i poniženja njegovog nasljednika bana Johanna Coronina Cronberga bile su apsurdne, jer je on u mnogočemu vidio demonstraciju protiv države i cara. Apsolutizam je bio prisutan u Trojednoj kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji do 15. srpnja 1859. kada je car Franjo Josip I. odlučio ukloniti apsolutizam i najavio je uspostavu ustavnog stanja.⁴²

⁴²Isto, 211-214.

8. Zaključak

Cilj, koji je bio zadan u uvodu, a to je objašnjenje različitih ideja i događaja u Hrvatskom saboru te slavne revolucionarne 1848. god. je postignut. Hrvatski narodni preporod značio je početak novih promjena koje su dovele do nastanka Trojedne kraljevine koja je uporno išla naprijed bez obzira na koliko velike prepreke nailazila. Ta burna 1848. godina donijela je velike promjene u Hrvatskoj za koju su zaslužni hrabri i odvažni ljudi, koji nisu prestali sve dok je zadnja nada bila na vidiku.

Ban Jelačić i Bansko vijeće 1848. vodili su rasprave i konkretne debate gdje su iznosili razne ideje i mogućnosti kojima bi Trojedna kraljevina postala jaka, samostalna i slobodna zemlja. Svojom su borbom i zalaganjem uspjeli ostvariti jedinstvo, uvesti hrvatski jezik u govor i pismo. Uspjeli su se kratkotrajno odvojiti od Mađara. Uspjeli su stvoriti inicijalne preduvjete za čvršće iskorake u tom pogledu idućeg desetljeća.

Da nije bilo ljudi poput Ljudevita Gaja, Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Antuna Mihanovića, Janka Draškovića, Ivana Mažuranića, Josipa Jelačića, Franje Kulmera i ostalih narodnjaka, kulturnih i političkih djelatnika, rodoljuba Hrvata, koji su cijele svoje živote posvetili Hrvatskoj i Hrvatima započevši tako proces kojim se razvijalo prema hrvatskoj neovisnosti. Sadašnjoj slobodnoj zemlji kakvu poznajemo.

9. Literatura

Knjige:

1. Ivo Perić, Hrvatski državni sabor 1848. – 2000., Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2000.
2. Trpimir Macan, Željko Holjevac, Povijest Hrvatskog naroda, Školska knjiga, Zagreb, 2013.
3. Ivo Perić, Hrvatska državna misao u XIX. I XX. Stoljeću, Dom i svijet, Zagreb, 2002.
4. Alfred Makanec, Kulmerova pisma banu Jelačiću 1848. , Zagreb.
5. Jaroslav Šidak, Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848-49., Zagreb, 1979.
6. Rudolf Horvat, Hrvatski pokret 1848., Zagreb, 1898.

Novinski članci:

1. Nikša Stančić. Janko Drašković. // Matica hrvatska - kolo 3, Zagreb, 2007.
2. Josip Kolanović, Fontes 3, Zagreb, 2008.

Internetski izvori:

1. Jaroslav Šidak, Ljudevit Gaj kao histrografski problem, Zagreb 1973.

URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=76011

2. Miroslav Kurelac, Ivan Kukuljević Sakcinski-život i djelo, Zavod za povijesne i društvene znanosti, Zagreb, 1994.

URL: <http://hrcak.srce.hr/134284>

3. <http://www.croatia.eu/article.php?lang=1&id=22>

Sažetak

Počevši od Hrvatskog narodnog preporoda, opisani su događaji i bitne osobe koje su vodile Hrvatsku i Hrvate kroz situacije gdje su se izgrađivali, kao država i kao ljudi. Sa svakom novom riješenom situacijom postajali su narod, ujedinjen i jak. Ljudevit Gaj, jedan od pokretača, zalagao se uvijek za opće dobro cjelokupne Trojedne kraljevine, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Hrvatski državni sabor dobio je svoju priliku 1848. godine za vrijeme bana Josipa Jelačića. S obzirom na to da je bio drugačiji nego do tada, građani i građanke mogle su slušati od početka do kraja ideje saborskih zastupnika, te su time ulijevali povjerenje u svoj narod. Građani su točno znali što se događa, kada se događa i zašto se događa.

Mađari im nisu olakšavali borbu za željena prava, no Hrvati se uz pomoć Carevine Austrije nisu dali srušiti. No, nakon rata, Hrvati su postali podložni Carevini, koja je na snagu postavila policijske snage. Vršeni teror nije trajao predugo, no ostavio je traga na narodu.

Ključne riječi: Iliri, Trojedna kraljevina, Hrvatski državni sabor, ban Jelačić.

Abstract

Starting from the Croatian National Revival, here have been described the events and important people that led Croatia and Croats in situations where they have built, as a state and as a people. With each, new, solved situation they became a nation, united and strong. Gaj, one of the founders, stood always for the common good of whole Triune Kingdom, Croatian, Slavonia and Dalmatia.

Croatian Parliament was given his chance in 1848 during the leadership of ban Josip Jelačić. Since that was different than before, citizens have been able to listen them from beginning to the end all about ideas from croatians lawmakers, and with that they instill confidence in people. Citizens could know exactly what is happening, when it happens and why it happens.

Hungarians, they have not facilitated the struggle for preferred rights, but the Croats with the help of the Empire of Austria did not give themselves without struggle. But after the war, Croats have become subject to the Empire, which is set the police to force their will. Carried out terror did not last too long, but he left a mark on people.

Keywords: Illyrians, Triune Kingdom, the Croatian Parliament, Ban Jelačić.